

TYÖASIAINVALIOKUNNAN MIETINTÖ 15/1997 vp

Hallituksen esitys laeiksi työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 4 päivänä marraskuuta 1997 lähettänyt työasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen 215/1997 vp laeiksi työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n muuttamisesta.

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti sivistysvaliokunta on antanut asiasta lausunnon (SiVL 8/1997 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- vanhempi hallitussihteeri Hannu Hakkola, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Leena Koskinen ja opetusneuvos Marita Savola, opetusministeriö
- ylitarkastaja Tuija Leminen, työministeriö

- hallitussihteeri Erik Strömberg, Valtion työmarkkinalaitos
- työvoimaneuvoja Päivi Helin, Tampereen työvoimatoimisto
- ammatillisen koulutuksen erityisasiantuntija Johan Hahkala, Suomen Kuntaliitto
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen sihteeri Heikki Liede, Akava
- koulutuspoliittinen asiamies Paula Kilpeläinen, Palvelutyönantajat
- työvoima- ja koulutuspoliittinen sihteeri Jari-Pekka Jyrkänne, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK
- koulutuspoliittinen asiamies Heikki Suomalainen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen asiamies Leila Kurki, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
- hallituksen varapuheenjohtaja Anja Luoma, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö TVY.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta. Ehdotus on toinen vaihe niin sanottua koulutusvaikutusta koskevaa järjestelmää, jonka tarkoituksena on antaa pitkään työelämässä olleille mahdollisuus saada nykyistä parempaa toimeen-

tuloturvaa opiskelun ajalta. Ehdotus laajentaisi omaehtoisen opiskelun tukemisen pitkäaikais-työttömien lisäksi muihin työttömiin.

Esityksessä ehdotetaan, että työttömälle annetaan oikeus työttömyysturvan tasoiseen toimeentuloon määrääjäksi myös omaehtoisen

opiskelun ajalta. Toimeentuloturva olisi ansioon suhteutetun työttömyyspäivärahan, peruspäivärahan tai työmarkkinatuen tasoista riippuen siitä, mihin etuuteen koulutuksessa oleva olisi ollut oikeutettu työttömänä ollessaan. Uutta etuutta kutsuttaisiin koulutuspäivarahaksi.

Työttömän koulutuspäivärahan myöntämisen edellytyksenä olisi vähintään 10 vuoden työhistoria 15 edellisen vuoden aikana ja 4 kuukauden työttömyys 12 kuukauden aikana ennen koulutuksen alkamista sekä pääsy omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksen tulisi olla päätoimista, tutkintoon johtavaa ammatillista koulutusta, joka on laajuudeltaan vähintään 20 opintoviikkoa. Myös alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavia opintoja, jotka ovat jääneet kesken ennen työttömyyttä, olisi mahdollista koulutuspäivärahalla jatkaa. Niin ikään vähintään 20 opintoviikon laajuinen ammatillinen lisäkoulutus sekä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa järjestetyt vastaavanlaajuiset

erikoistumisopinnot olisivat koulutuspäivärahaan oikeuttavia.

Koulutuspäivärahaa voitaisiin maksaa enintään 500 maksupäivän ajalta. Koulutuspäivärahan ja työttömyyspäivärahan yhteenlaskettu enimmäiskesto olisi 586 päivää.

Koulutuspäivärahan myöntämisestä ja maksamisesta huolehtisivat Kansaneläkelaitos ja työttömyyskassat. Koulutuspäiväraha rahoitettaisiin samalla tavalla kuin vastaavantasoiset työttömyysetuudet. Opintotukilain 6 §:ään ehdotetaan samalla tehtäväksi etuuksien yhteensovittamiseksi tarpeellinen muutos.

Ehdotus liittyy valtion vuoden 1998 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan vuoden 1998 alusta. Koulutuspäivärahaa maksettaisiin omaehtoiseen koulutukseen, joka alkaa 1 päivänä elokuuta 1998 tai sen jälkeen.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Yleisperustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Niin sanotun koulutusvakuutuksen ensimmäisen vaiheen muodostanut pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemista koskeva järjestelmä on ollut voimassa vuoden 1997 elokuun alusta lähtien. Työasiainvaliokunta totesi mietinnössään (TyVM 8/1997 vp) pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemista koskevasta hallituksen esityksestä, että arvio tuen piiriin hakeutuvien lukumäärästä on liian suuri. Arviot pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen koulutuksen tuen käytöstä ovat osoittaneet huomattavasti ylimitoitetuiksi, sillä tuensaajia on ollut tämän vuoden lokakuun loppuun mennessä 496.

Nyt käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä arvioidaan, että työttömien koulutustuella opinnot aloittaisi ensi vuonna noin 6 600 ja vuonna 1999 noin 11 000 työtöntä. Näihin arvioihin sisältyy epävarmuustekijöitä, eivätkä koulutusvakuutuksen ensimmäisen vaiheen tulokset ole suoraan sovellettavissa opiskelijoiden määrää arvioitaessa.

Valiokunta edellyttää, että työttömien omaehtoiseen opiskeluun tarkoitettujen tukien käyttöä, koulutuspaikkojen kysyntää ja tarjontaa seurataan sekä tarvittaessa ryhdytään pikaisesti toimenpiteisiin, jos järjestelmä ei toteudu tarkoitettussa laajuudessa tai jos ilmenee muita epäkohtia.

Eduskunta on hyväksynyt työasiainvaliokunnan mietinnön perusteella ponsilausuman siitä, että hallitus selvittää mahdollisuudet oikeuttaa yleissivistäviä opintoja suorittavat aikuisopiskelun toimeentuloturvaan ja samalla varmistaa koulutustarjonnan kehittämisen siten, että syn-

tyy korkeatasoista, vähintään 20 opintoviikon koulutusta, jossa työllistymistä edistävä yleisivistävä koulutus jäsentyy ammattisuuntautuneeksi koulutukseksi ja uuden oppimiseksi.

Sivistysvaliokunta esittää käsiteltävänä olevasta hallituksen esityksestä antamassaan lausunnossa, että työasiainvaliokunta harkitsee, olisiko tarkoituksenmukaista laajentaa ammatillisia valmiuksia edistävän koulutuksen määrittelyä siten, että peruskoulun oppimäärän suorittamisen tai lukion oppimäärän loppuunsaattamisen ohella koulutustuen kohteena oleville työttömille avattaisiin mahdollisuus sellaisiin yleis- ja ammatillisivistäviin, vähintään 20 opintoviikon laajuisiin opintoihin, joilla on merkitystä työelämään paluuseen tähtäävässä tutkintotavoitteisessa koulutuksessa.

Opetusministeriö on selvittänyt työasiainvaliokunnalle, miten eduskunnan ponsilausuma on otettu huomioon hallituksen esityksen valmistelussa. Lisäksi ministeriö on arvioinut sivistysvaliokunnan lausuntoa. Saamansa selvityksen perusteella työasiainvaliokunta toteaa, ettei hallituksen esitystä ole perusteltua muuttaa sivistysvaliokunnan lausunnossa esitetyn tavoin.

Sivistysvaliokunta kiinnittää erityisesti huomiota koulutuksen korkeaan laatuun koulutukseen motivoivana ja työllisyyttä edistävänä tekijänä. Koulutuksen tulee olla aikuisille tarkoitettua eli sen toteuttamistapa poikkeaa lasten ja nuorten kouluttamisesta. Edelleen sivistysvaliokunta pitää välttämättömänä, että järjestelmästä tiedotetaan tehokkaasti ja niin, ettei esimerkiksi koulutuksen aloittamiselle asetetut määräajat tiedonpuutteen vuoksi estä tuen saantia. On myös välttämätöntä järjestää seuranta siitä, onko lain tavoitteet saavutettu ja onko koulutuksen laatu ja kohdentuminen onnistunut.

Työasiainvaliokunta yhtyy näiltä osin sivistysvaliokunnan lausuntoon ja toteaa lisäksi, että useiden ikääntyvien ja ikääntyneiden työntekijöiden ja työttömien ongelma on heidän koulutustasonsa alaisuus. Nykyinen pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tuki on kohdistunut vanhempiin ikäluokkiin vain rajoitetusti. Niin sanottua koulutusvakuutusjärjestelmää tulee käyttää ja kehittää myös vanhempien työttömien työllistymisen edistämiseksi ja ikääntyvien

työntekijöiden ennen aikaisen eläkkeelle jäämisen estämiseksi.

Yksityiskohtaiset perustelut

4 § Tuen saamisen edellytykset. Pykälässä ehdotetaan säänneltäväksi koulutustuen saamisen edellytyksistä. Pykälän 2 momentin 3 kohdan mukaan tuen saamisen edellytyksenä olisi, että henkilö on tehnyt työntekijäin eläkelain peruseläkkeen tai muuhun siihen rinnastettavan työtai virkasuhteeseen perustuvan eläkkeen edellyttämää ansiotyötä yhteensä 10 vuoden ajan koulutuksen aloittamista edeltäneen 15 vuoden aikana.

Eduskunta lisäsi työasiainvaliokunnan mietinnön mukaisesti pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annettuun lakiin säännöksen työhistorian tarkastelujakson pidentämisestä sillä ajalla, jolta lapsen vanhemmalle on maksettu sairausvakuutuslain (364/1963) mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa taikka erityishoitorahaa sellaiselta ajalta, jolta henkilö ei ole ansainnut eläkettä. Lisäystä perusteltiin naisten ja miesten välisen tasa-arvon edistämiseksi työelämässä.

Hallituksen esitykseen ei sisälly vastaavaa säännöstä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Kansaneläkelaitoksella ei ole riittävän pitkältä ajalta tiedostoja perhepolittisista vapaista.

Valiokunta ehdottaa, että 4 §:ään lisätään uusi 3 momentti siitä, että 15 vuoden tarkastelujakso pitenee vastaavalla tavalla kuin pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta annetun lain 4 §:n 3 momentissa on säädetty. Mikäli Kansaneläkelaitokselta ei ole saatavissa tietoja koulutuspäivärahaa hakevan perhepolittisista vapaista, on hakijan esitettävä riittävän luotettava selvitys asiasta.

5 § Ammatillisia valmiuksia edistävä koulutus. Pykälässä ehdotetaan määriteltäväksi koulutusrahan oikeuttava koulutus. Ehdotetussa 3 momentin 2 kohdassa viitataan ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin. Tämän nimistä lakia ei ole voimassa, mutta sitä koskeva hallituksen esitys (86/1997 vp) on eduskunnan käsiteltävänä.

Valiokunta ehdottaa, että 3 momentin 2 kohtaan tehdään lakitekkinen korjaus ja säännöksessä viitataan vastaavaan voimassa olevaan lakiin. Viittaussäännös on tarkastettava myöhemmin koululakeja koskevan hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella työasiainvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että 2. lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana ja

että 1. lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 4 ja 5 § muutettuina seuraavasti:

4 §

Tuen saamisen edellytykset

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Edellä 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettu 15 vuoden aika pitenee ajalla, jolta henkilölle on maksettu sairausvakuutuslain (364/1963) mukaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa taikka eri-

tyishoitorahaa sellaiselta ajalta, jolta henkilö ei ole ansainnut 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettua eläkettä. (Uusi 3 mom.)

(4 mom. kuten HE:n 3 mom.)

5 §

Ammatillisia valmiuksia edistävä koulutus

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Ammatillisia valmiuksia edistävänä koulutuksena pidetään myös vähintään 20 opintoviikon laajuista:

1) ammatillisen lisäkoulutuksen rahoituksesta annetussa laissa (1138/1996) tarkoitettua lääninhallituksen hankkimaa julkisen valvonnan alaisessa oppilaitoksessa järjestettävää lisäkoulutusta;

2) ammatillisista oppilaitoksista annetussa laissa (487/1987) tarkoitettua, muuna kuin ammatillisena peruskoulutuksena järjestettävää kotitalousopetusta sekä vammaisille opiskelijoille järjestettävää valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta; sekä

3) ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa täydennyskoulutuksena järjestettyjä erikoistumisopintoja.

Helsingissä 4 päivänä joulukuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa:

pj. Reijo Lindroos /sd
vpj. Armas Komi /kesk
jäsen. Tuula Haatainen /sd
Anne Huotari /vas
Kari Kantalainen /kok
Kyösti Karjula /kesk (osittain)
Hannu Kemppainen /kesk (osittain)
Anne Knaapi /kok (osittain)
Kalevi Lamminen /kok (osittain)
Pirkko Peltomo /sd

Heikki Rinne /sd
Raimo Tiilikainen /r
Maija-Liisa Veteläinen /kesk
Marja-Leena Viljamaa /sd (osittain)
Jorma Vokkolainen /vas
vjäs. Johannes Koskinen /sd
Esa Lahtela /sd (osittain)
Tauno Pehkonen /skl (osittain)
Jukka Roos /sd (osittain).

VASTALAUSE

Perustelut

Pitkäaikaistyöttömyyden yhtenä keskeisenä taustatekijänä on puutteellinen tai vanhentunut koulutus. Erityisesti tämä on ongelma keski-ikäisten ja ikääntyneiden pitkäaikaistyöttömien ryhmässä. Kansainvälisesti vertaillen Suomessa käytetään koulutukseen varsin runsaasti resursseja, mutta osittain ilmeisen tehottomasti. Mm. työvoimapolitiittisen aikuiskoulutuksen tarjonta ja käyttö on runsasta, mutta sen vaikuttavuus työllistymisen kannalta on jäänyt heikoksi. Sen vuoksi tavoite koulutuksen tason parantamiseksi on oikea ja perusteltu. Myönteistä on myös se, että korostetaan omaehtoisen opiskelun merkitystä, koska se oletettavasti antaa parempia tuloksia kuin koulutus, johon ei ole motivoiduttu tai joka toimii vain välineenä esimerkiksi työttömyysturvan jatkon turvaamiseksi.

Valitettavaa on se, että valiokunta ei poistanut hallituksen esityksestä rajoitusta työhistorian 15 vuoden tarkastelujaksosta. Tämä olisi parantanut mm. perhepolitiittisilla vapailla olleiden henkilöiden mahdollisuutta osallistua tämän lain mukaiseen koulutukseen. Sen vuoksi ehdotamme 4 §:n 2 momentin 3 kohdan muuttamista.

Työasiainvaliokunnan pohdinnat jäivät kokonaisuudessaan liian vähäisiksi ja varovaisiksi. Maamme vakavimman ongelman, suurtyöttömyyden, nujertamiseksi olisi oltava uskallusta perusteellisempiin reformeihin.

Halusimme valiokunnassa, että se olisi kiinnittänyt vahvemmin huomiota niihin yhteyksiin, mitä on työttömyysturvan ja koulutuksen aikaisen tukijärjestelmien välillä. Vieläkään ei ole otettu riittävästi huomioon sitä, että omaehtoiseen koulutukseen osallistuminen johtaa usein työttömän taloudellisen aseman heikentymiseen. Aktiivisen ammatillisten valmiuksien kehittämisen päinvastoin tulisi olla myös taloudellisesti palkitsevampaa pelkkään työttömyysturvan varassa elämiseen verrattuna. Tilanteen korjaamiseksi olisi otettava tarkasteltavaksi koko työttömyysturvan ja koulutuksen aikaisen turvan kokonaisuus ja selvitettävä samalla etuuksien määrittäminen ja rahoitus. Ilman asennemuutosta ja merkittäviä rakenteellisia korjauksia suurtyöttö-

myyden kierteestä ei päästä irti. Tällaista kokonaistarkastelua hallitus ei ole rohjennut tehdä.

Katsomme, että olisi niin ikään selvitettävä, ovatko samanlaisessa ja samanlaiseen pätevyyyteen johtavassa koulutuksessa olevien henkilöiden opintojen aikaisten toimeentuloetuuksien melko suuretkin erot perusteltuja. Nykyinen tilanne on ristiriidassa kansalaisten yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa.

Pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen koulutuksen tuen piiriin on tullut opiskelun aloittaneita selvästi vähemmän kuin hallitus oli arvioinut. Myös tämän lakiehdotuksen yhteydessä hallituksella on ilmeisen katteetonta optimismia.

Valiokunnan ja eduskunnan olisi kiirehdittävä tässä esille tuomiemme asioiden selvittämistä ja velvoitettava hallitus valmistelemaan kokonaisesitys, joka voimakkaammin kannustaa opiskeluun ja itsensä kehittämiseen ottamalla huomioon työttömyysturvan ja opintotukien kokonaisuuden, ja siten parantaa työllistymismahdollisuuksia.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 2. lakiehdotus hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena,

että 1. lakiehdotus hyväksytään muuten valiokunnan mietinnön mukaisena, paitsi 4 § muutettuna seuraavasti, ja

että hyväksytään lausuma (Vastalauseen lausumaehdotus).

1.

4 §

Tuen saamisen edellytykset

(1 mom. kuten TyVM)

Tuen saamisen edellytyksenä on, että hakija on koulutuksen aloittaessaan:

1) työttömänä työnhakijana työvoimatoimistossa;

2) saanut välittömästi edeltäneen 12 kuukauden aikana työttömyyspäivärahaa tai työmark-

kinatukea vähintään 86 työttömyyspäivältä; sekä

3) tehnyt (*poist.*) työntekijäin eläkelain (395/1961) 8 §:n 4 momentissa tarkoitetun peruseläkkeen tai muuhun siihen verrattavan työ- tai virkasuhteeseen perustuvan eläkkeen edellyttämää työtä yhteensä vähintään 10 vuotta; aikaa laskettaessa luetaan hyväksi myös työ, jonka hakija on tehnyt ennen kuin hän on täyttänyt 23 vuotta.

(3 mom. kuten TyVM)

Vastalauseen lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy kiireellisesti valmistelemaan esitystä työttömyysturva- sekä opinto- ja koulutustukijärjestelmien kokonaisuudistukseksi siten, että järjestelmä kokonaisuudessaan kannustaa omaehtoiseen opiskeluun ja ammatillisten valmiuksien kehittämiseen sekä vahvistaa työllistymisedellytyksiä.

Helsingissä 4 päivänä joulukuuta 1997

Armas Komi /kesk

Kyösti Karjula /kesk

Maija-Liisa Veteläinen /kesk

SIVISTYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 8/1997 vp

Hallituksen esitys laeiksi työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

Työasiainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 4 päivänä marraskuuta 1997 lähettäessään hallituksen esityksen 215/1997 vp laeiksi työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta ja opintotukilain 6 §:n muuttamisesta valmisteltavasti käsiteltäväksi työasiainvaliokuntaan samalla määrännyt, että sivistysvaliokunnan on annettava asiasta lausunto työasiainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- vanhempi hallitussihteeri Hannu Hakkola, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Raila Kangasperko, työasiainministeriö
- neuvotteleva virkamies Leena Koskinen ja opetusneuvos Marita Savola, opetusministeriö
- Aikuskoulutusneuvoston varapuheenjohtaja Jari-Pekka Jyrkänne, edustaen samalla Suo-

men Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry:tä

- johtaja Mikko Viitasalo, Chydenius-instituutti
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen asiantuntija Leila Kurki, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- työvoima- ja koulutuspolitiittinen sihteeri Heikki Liede, Akava ry
- koulutuspolitiittinen asiamies Heikki Suomalainen, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto
- koulutuspolitiittinen asiamies Paula Kilpeläinen, Palvelutyönantajat ry.
- puheenjohtaja Ville Marjomäki ja pääsihteeri Heikki Sederlöf, Suomen Kansanopistoyhdistys ry
- hallituksen jäsen Karl Gustav Kunnas, Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö TVY ry
- hallituksen puheenjohtaja Jukka Mäkelä, Omaehtoisen Työllistymisen Tuki ry.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta. Ehdotus on toinen vaihe niin sanottua koulutusvaikutusta koskevaa järjestelmää, jonka tarkoi-

tuksena on antaa pitkään työelämässä olleille eräin edellytyksin mahdollisuus saada nykyistä parempaa toimeentuloturva opiskelun ajalta. Elokuun 1 päivänä 1997 voimaan tullut ensim-

mäinen vaihe koski pitkäaikaistyöttömiä, jotka aloittavat opiskelun lukuvuoden 1997—1998 aikana, ja oli siten luonteeltaan määräaikainen erillisohjelma. Ehdotus laajentaisi työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisen myös muihin työttömiin ja olisi pysyväisluonteinen järjestelmä.

Esityksessä ehdotetaan, että työttömälle annetaan oikeus työttömyysturvan tasoiseen toimeentuloon määräjän myös omaehtoisen opiskelun ajalta. Toimeentuloturva olisi ansioon suhteutetun työttömyyspäivärahan, peruspäivärahan tai työmarkkinatuen tasoista riippuen siitä, mihin etuuteen koulutuksessa oleva olisi ollut oikeutettu työttömänä ollessaan. Uutta etuutta kutsuttaisiin koulutuspäivärahaksi.

Työttömän koulutuspäivärahan myöntämisen edellytyksenä olisi vähintään 10 vuoden työhistoria 15 edellisen vuoden aikana ja 4 kuukauden työttömyys 12 kuukauden aikana ennen koulutuksen alkamista sekä pääsy omaehtoiseen ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksen tulisi olla päätoimista, tutkintoon johtavaa ammatillista koulutusta, joka on laajuudeltaan vähintään 20 opintoviikkoa. Myös alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtavia opintoja, jotka ovat jääneet kesken ennen työttömyyttä, olisi

mahdollista koulutuspäivärahalla jatkaa. Niin ikään vähintään 20 opintoviikon laajuinen ammatillinen lisäkoulutus sekä ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa järjestetyt vastaavanlaajuiset erikoistumisopinnot olisivat koulutuspäivärahan oikeuttavia.

Koulutuspäivärahaa voitaisiin maksaa enintään 500 maksupäivän ajalta. Enimmäiskeston täytyminen ei estäisi koulutuksen jatkamista, mutta sen ylittävältä ajalta maksettaisiin opintotukea. Koulutuspäivärahan ja työttömyyspäivärahan yhteenlaskettu enimmäiskesto olisi 586 päivää.

Koulutuspäivärahan myöntämisestä ja maksamisesta huolehtisivat Kansaneläkelaitos ja työttömyyskassat. Koulutuspäiväraha rahoitettaisiin samalla tavalla kuin vastaavantasoiset työttömyysetuudet. Opintotukilain 6 §:ään ehdotetaan samalla tehtäväksi etuuksien yhteensovittamiseksi tarpeellinen muutos.

Ehdotus liittyy valtion vuoden 1998 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan vuoden 1998 alusta. Koulutuspäivärahaa maksettaisiin omaehtoiseen koulutukseen, joka alkaa 1 päivänä elokuuta 1998 tai sen jälkeen.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esitys on toinen vaihe niin sanottua koulutusvakuutusta koskevaa järjestelmää, jonka tarkoituksena on antaa pitkään työelämässä olleille eräin edellytyksin mahdollisuus saada nykyistä parempaa toimeentuloturvaa opiskelun ajalta.

Uuden työttömän omaehtoisen koulutuksen tuen tarkoituksena on varautua työelämän kehityksen asettamiin uusiin ammatitaitovaatimuksiin järjestämällä uusi koulutusmahdollisuus niille työikäisille aikuisille, joilla on työllistymisvaikeuksia.

Työllistymistä edistävä yleissivistävä koulutus. Sivistysvaliokunta viittaa koulutusvakuutuksen ensimmäistä vaihetta koskevasta hallituksen esi-

tyksestä (HE 37/1997 vp) antamaansa lausuntoon (SiVL 5/1997 vp), jossa valiokunta edellyttää, että hallitus selvittää mahdollisuudet yleissivistävien opintojen oikeuttamiseksi aikuisopiskelun toimeentuloturvaan ja samalla varmistaa koulutustarjonnan kehittämisen siten, että syntyy korkeatasoista, vähintään 20 opintoviikon koulutusta, jossa työllistymistä edistävä yleissivistävä koulutus jäsentyy ammattisuuntautuneeksi koulutukseksi ja uuden oppimiseksi.

Hallituksen esitykseen ei sisälly mahdollisuutta saada koulutuspäivärahaa yleissivistäviin opintoihin osallistumisesta.

Valiokunta esittää, että työasiainvaliokunta harkitsee, olisiko koulutuksenmukaista laajentaa ammatillisia valmiuksia edistävän koulutuk-

sen määrittelyä siten, että peruskoulun oppimäärän suorittamisen tai lukion oppimäärän loppuunsaattamisen ohella koulutustuen kohteena oleville työttömille avattaisiin mahdollisuus sellaisiin yleis- ja ammatillissivistäviin, vähintään 20 opintoviikon laajuisiin opintoihin, joilla on merkitystä työelämään paluuseen tähtäävässä tutkintotavoitteisessa koulutuksessa.

Maksukauden pituus. Valiokunta korostaa, että järjestelmän tarkoituksena on ohjata työttömiä pitempikestoiseen koulutukseen. Tämän tavoitteen kannalta työasiainvaliokunnan tulisi harkita, onko ehdotettu maksukausi tarkoituksenmukainen.

Koulutuksen laatu. Valiokunta kiinnittää erityisesti huomiota koulutuksen korkean laadun turvaamiseen. Korkea laatu motivoi koulutukseen hakeutumista ja edistää työllisyyttä. Järjestettävän koulutuksen tulee olla myös käytännön tasolla räätälöityä koulutusta aikuisille eli sen toteuttamistapa poikkeaa lasten ja nuorten kouluttamisesta.

Valiokunta korostaa erityisesti koulutuksen järjestämistä aikuisille, joiden ammatilliset tai korkeakouluopinnot ovat aikanaan jääneet kesken. Näiden henkilöiden kohdalla on kyse muodollisen pätevyyden hankkimisesta, mutta myös kyseisen henkilön itsetunnolle tärkeästä asiasta. Sen ratkaisemiseksi tarvitaan innovatiivisia koulutus-, ohjaus- ja tukijärjestelmiä.

Tiedottaminen ja seuranta. Valiokunta pitää välttämättömänä, että järjestelmästä tiedotetaan tehokkaasti ja niin, ettei esimerkiksi koulutuksen aloittamiselle asetetut määräajat tiedonpuutteen vuoksi estä tuen saantia.

Välttämätöntä on myös järjestää seuranta siitä, onko lain tavoitteet saavutettu ja ovatko koulutuksen laatu ja kohdentuminen onnistuneet.

Muita huomioita. Koulutusvakuutuksen ensimmäistä vaihetta käsiteltäessä päädyttiin siihen, että työhistoriaa laskettaessa tarkastelujakso pitenee sillä ajalla, jolta lapsen vanhemmalle on maksettu sairausvakuutuslain (364/1963) mu-

kaista äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai erityishoitorahaa sellaiselta ajalta, jolta henkilö ei ole ansainnut eläkettä. Tähän hallituksen esitykseen ei vastaavaa säännöstä ole otettu.

Valiokunta kuitenkin korostaa sitä, että yhteiskunnan edun mukaista on tukea lasta kotona hoitaneen mahdollisuuksia koulutuksella saatavaa osaamisensa ja tietonsa työelämän vaatimusten tasolle. Sivistysvaliokunta esittää säädösten muuttamista siten, että tämän lain tarkoittamaan työhistoriaan luettaisiin myös äitiys- ja vanhempainrahakausi. Lisäksi jatkossa tulisi selvittää mahdollisuus lukea työhistoriaan myös lakisääteinen hoitovapaa.

Sivistysvaliokunnan mielestä työasiainvaliokunnan tulisi harkita sitä, että koulutus- ja erorahaston yhteyteen perustettava lautakunta muodostuisi sellaiseksi, jonka lausunnot olisivat sitovia. Tällöin tulisi myös määritellä nykyistä selvemmin ne tilanteet, joissa lautakunnalta on pyydetty lausuntoa.

Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että lakiesitys mahdollistaa osa-aikatyössä olevalle, soviteltua päivärahaa saavalle työntekijälle hakeutumisen koulutukseen samoin etuuksin, jotka on tarkoitettu periaatteessa koko-aikatyöttömille. Tällainen työssä käyvä henkilö on lisäksi säilyttänyt lähes koko-aikaisen aikaisemman nettotulotonsa.

Valiokunta toteaa, että usealla alalla on suunnitteilla yliopistoissa suoritettavia lisensiaattitutkintoja, jotka ovat ammatillisesti suuntautuneita. Näiden asema on koulutustuen kannalta epäselvä. Sen vuoksi valiokunta pitää välttämättömänä, että tällaisten opiskelijoiden oikeus koulutustuen saantiin selvitetään.

Lausunto

Edellä lausutun perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti esittää,

että työasiainvaliokunta ottaa huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Kirsti Ala-Harja /kok
vpj. Jukka Gustafsson /sd (osittain)
jäs. Jouko Jääskeläinen /skl (osittain)
Tapio Karjalainen /sd
Ossi Korteniemi /kesk
Irina Krohn /vihr (osittain)
Risto Kuisma /nuors (osittain)
Jaakko Laakso /vas
Reino Laine /vas

Markku Markkula /kok (osittain)
Kalevi Olin /sd
Aino Suhola /kesk (osittain)
Säde Tahvanainen /sd
Hannu Takkula /kesk (osittain)
Irja Tulonen /kok
Anu Vehviläinen /kesk
Ulla-Maj Wideroos /r.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Hallituksen esitys (HE 215/1997 vp) laiksi työttömien omaehtoisen opiskelun tukemisesta laajentaa työttömien oikeutta työttömyysturvan tasoiheen toimeentuloon omaehtoisen opiskelun ajalta. Kysymyksessä on ns. koulutusvakuutuksen toinen vaihe, ja se on tarkoitettu olemaan pysyvä järjestelmä. Tavoitteena on, että vuonna 1998 koulutukseen osallistuisi 6 600 ja vuonna 1999 11 000 työtöntä. Muun muassa SAK ja STTK pitivät opiskelijamäärätavoitetta korkeana. Hallituksen esityksessä työttömän koulutuspäivärahan myöntämisen yksi edellytys olisi vähintään 10 vuoden työhistoria 15 edellisen vuoden aikana. Koulutukseen osallistuvien tavoitemäärään nähden 10 vuoden työssäoloaika viimeisen 15 vuoden aikana on liian suuri. Siksi 15 vuoden aikarajoitus pitäisikin poistaa. Koulutuspäivärahan ehtojen lieventäminen on perustelua siitäkin syystä, että elokuun alusta 1997 voimaan tulleen koulutusvakuutuksen ensimmäisen vaiheen (pitkäaikaistyöttömien omaehtoisen opiskelun tuki)

vetovoima on ollut huomattavasti odotettua alhaisempi.

Edellä mainitun lisäksi on huolehdittava siitä, ettei äitiys- tai vanhempainlomalla olleita henkilöitä aseteta huonompaan asemaan samaan aikaan työelämässä olleiden kanssa. Kansalaisten tasa-arvoisen kohtelun nimissä tämä näkökohta olisi lisättävä lain 4 §:ään. Siksi katsomme, että 4 §:ään tulisi tehdä lisäys, jonka työasiainvaliokunta teki jo koulutusvakuutuksen ensimmäisen vaiheen lakiesityksen käsittelyn yhteydessä, mikä takaisi sen, että aika, jolta on maksettu äitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai erityishoitorahaa huomioidaan hakijan työhistoriaa laskettaessa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella esitämme,

että työasiainvaliokunta ottaa mietintöä laatiessaan huomioon, mitä tässä eriävässä mielipiteessä on esitetty.

Helsingissä 25 päivänä marraskuuta 1997

Ossi Korteniemi /kesk
Anu Vehviläinen /kesk
Risto Kuisma /nuors

